

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי י"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף ק"ז

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

ירושת הארץ ליוצאי מצרים ובאי הארץ

לאחר פרשת מואב ציווה הקב"ה את משה רבינו למנות את בני ישראל בערבות מואב, שנאמר (במדבר לאורך פרק כו) "וידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערבת מואב על ירדן ירחו לאמר מן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה ד' את משה ובני ישראל היוצאים מארץ מצרים". לאחר שמנו את השבטים ומצינת התורה כל שבט ושבט לפי מניינו, אומרת התורה "אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים וידבר ד' אל משה לאמר לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו אך בגורל יחלק את הארץ לשמות טעות אבתם ינחלו על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט".

על פניו יש משמעויות הנראות כסותרות לגבי החלקים שיתחלקו בארץ ישראל, שהרי לפי פשוטו של מקרא כאשר אומרת התורה "לאלה תחלק הארץ" הכוונה, לאלו שנמנו כאן עתה בערבות מואב, היינו לפי מספר הנכנסים לארץ, הם יקבלו חלק לפי המנין שנמנה עתה. אולם הארץ או שיש ממוצע כל שהוא.

שנושא החלקים יחולק ויספר לפי האבות שהיו יוצאי מצרים. בביאור הפסוקים הנזכר חלקו בברייתא ג' שיטות, וזה עיקר הסוגיא לפנינו בדפים הקרובים, איך מיישבים את הפסוקים ואת התחלקה הארץ לפי מספר יוצאי מצרים או מספר באי הארץ או שיש ממוצע כל שהוא.

שיטת רבי יאשיהו שחישבו חלקי הארץ בחלוקה היה לפי האנשים שיצאו ממצרים, וכגון ראובן יצא ממצרים והיו לו עשרה בנים שנולדו במדבר, קיבלו חלק אחד "לפי יוצאי מצרים" וביניהם חילוקו וכו'. המקור "לשמות טעות אבותם ינחלו" שהחלוקה לפי מנין האבות, מה שנאמר "לאלה תחלק הארץ בנחלה" מלמד שהחישבו נעשה "לאלה" כ"אלה" היינו מבני עשרים ומעלה ולא כולל את הקטנים. **לדעת רבי יונתן**, הארץ התחלקה "לפי באי הארץ" ולמד ממה שנאמר "לאלה תחלק הארץ בנחלה". ומה שאמרה תורה "לשמות טעות אבותם ינחלו", שאין ירושה זו כאשר ירושתו, דרך הירושה שהיה יורש את המת, ובירושת הארץ המת ירש את החי, כלומר שלאחר חלוקת החלקים לפי באי הארץ, כביכול נותנים את החלקים בחזרה ליוצאי מצרים. **שיטת רשב"א** שהארץ התחלקה ליוצאי מצרים ולבאי הארץ, אם היה בן עשרים בזמן יציאת מצרים, קיבל נחלה לפי יוצאי מצרים, ובניו יחלקו בחלק שקיבל. אם נולד במדבר או שלא היה בזמן יציאת מצרים בן עשרים ורק בעת הכניסה לארץ היה בן עשרים, נוטל חלק עם באי הארץ. אם יצא ממצרים שכבר היה בן עשרים, וכנסו בנו לארץ שהוא בן עשרים, מקבל חלק אביו מיוצאי מצרים וחלקו שלו מבאי הארץ.

לשיטת רבי יאשיהו שחלוקת הארץ הייתה לפי מנין בני ישראל שיצאו ממצרים, מה הכוונה **לפי איזה חשבון?** כתב הרשב"ם ("ד"ה ליוצאי") "כלומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ, כפי חשבון של יוצאי מצרים שנטלוה בתורת ירושה מאבותיהם, דלפי חשבון הראשון שנמנו בשנה שניה לצאתם ממצרים נתחלקה הארץ כאילו ירושה הן עצמן ומי שהיה לו עתה בבית הארץ בן אחד נטל כל חלקו ומי שהיו לו עשרה בנים נמי לא נטלו בין כולם אלא חלק אחד". עכ"ל הרשב"ם. היינו מיספור החלקים היה לפי האנשים שהיו בשנה השניה לצאת בני ישראל ממצרים. אח"כ באי הארץ חילוקו ביניהם.

שואל הרש"ש, אם כוונת רבי יאשיהו "יוצאי מצרים" מדוע כתב הרשב"ם שהחשבון נעשה לפי שנה שניה, והרי יש הפרש בין החשבונות. ומביא הרש"ש מקור לדבריו את דברי המדרש (במדבר רבה א, י) "ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף" וגו' את מוצא המנין הזה שיהיה למנין שנמנו ישראל במלכת המשכן שנאמר וספר פקודי העדה וגו' והוא היה בשנה ראשונה שהרי כשקבלו י' הדברות וכי עלה משה לקבל הלוחות, וחטאו על מעשה העגל, ומיד עשו משכן והוקם באחד בניסן בשנה שנייה שנאמר (שמות מ) ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן, ואימתי היה המנין הזה באחד באייר בשנה שנייה, שנאמר "ואת כל העדה הקהילו" וגו' באותו מנין שמנאן כשיצאו ישראל ממצרים בחמשה עשר בניסן, כמה היו - שש מאות אלף רגלי הגברים לבד מת. וכשבו למנותן בשנה שנייה באחד לחדש השני, הוא מוצא אותן יתירים שלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, ואין אנו יודעים אלו היתירים אם מונה להם עשרים מראש חדש ניסן של שנה שנייה ליציאתם ממצרים או מונה להם עשרים מראש השנה שהוא ר"ח תשרי, והוא שנה ראשונה ליציאתם ממצרים. עכ"ל המדרש שהצריך לנו. (המדרש שם בא להוכיח לפי מה נמנה הגיל של יוצאי מצרים, מתי התחלה להם שנה האם בתשרי או בניסן, ואח"כ מוכיח המדרש ממנין מחצית השקל שנאסף לאדנים וכו'). עכ"פ הנוגע לענינו מוכח במדרש שיש הפרש של 3550 בין ב' המניינים, א"כ מה הכוונה ליוצאי מצרים לפי איזה חשבון, אם לפי השנה השנייה כמו שכתב הרשב"ם א"כ "יוצאי מצרים" לאו דווקא, שהרי בזמן יציאת מצרים כמבואר היה פחות?

והביא הרש"ש שיש ליישב שהכוונה "יוצאי מצרים" בדקדוק גמור, אלא שהתווספו בני לוי וקטנים שאינם מקבלים חלק בארץ. והרש"ש מצייין לסמך לדבריו את דברי הרמב"ן בכי תשא.

בתחילת פרשת "כי תשא" בלשון התורה נכתב ג' פעמים תרומה, ורש"י ביאר (שמות ל, טו) שהכוונה לג' פעמים שנתנו תרומה, א. תרומת האדנים כאשר נמנו בני ישראל בעת התחלת נדבת המשכן. ב. בעת שמנו את בני ישראל לאחר שהוקם המשכן שהיה בא' לחדש השני בשנה השנייה. ג. תרומת המשכן.

והרמב"ן תמה על דברי רש"י, וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שיון שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון איך יתכן שיהיה קהל גדול כמוהו ולא עשרים.

שאלה זו מיישב הרמב"ן, כלפי חשבון שנות האנשים בשנת אחת נמנו, אבל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים. משום שליציאת מצרים מונים מניסן, ולשנות האנשים מונים למנין שנות עולם המתחילים מתשרי. נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין האחד בתשרי לאחר יום הכפורים שנתרצה הקב"ה לישראל ונצטוו על המשכן, והשני בא' באייר. כך הרמב"ן מבאר את שיטת רש"י.

אך שואל הרמב"ן מסברא, איך יתכן שיהיה קהל גדול כמוהו ולא עשרים. שנה למאות ולא לפים, שהרי לפי דעת רש"י עמדו כשבעה חדשים ולא מת אחד, וכתוב (במדבר ט ח) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. ועוד קשה לי, מדוע לומר שאת גיל האנשים מונים לפי "תשרי" היינו שבדעת רש"י ביאר הרמב"ן שהתחלק שנה בתשרי, למרות שיתכן שהינם נולדו בשבט בכ"ז בתשרי שלאחריו כבר נדון בו שנה, ולכן נקט ששני המנינים שמונו בא"י היו באותה שנה, אבל תמה הרמב"ן שאין זה נכון, שהרי מוכח בכמה וכמה שגיל האדם נמדד לפי יום לידתו מעת לעת, א"כ כל הנולדים מתשרי ועד אייר השלימו שנה בינתיים, א"כ המנין השני היה צריך להיות בשיעור יותר גדול.

מיישב הרמב"ן את התמיהה הנזכרת באוקימתא, שנאמר שכן אירע מעשה, שהיו ישראל בשעת מנין ראשון תר"ג אלף ותק"ן, ומתו מהם הרבה בשבעה החדשים כנוהג שבעולם, ובני עשרים המסלימים שנתם מתשרי ועד אייר, ואירע הדבר שהיו המשלימים כמנין המתים. כלומר, מנין המתים היה בדיוק כמו מנין האנשים שהשלימו את שנת העשרים מחדש תשרי עד איר.

אולם הרמב"ן מבאר את הנושא בצורה אחרת, ואין לדון בין ב' המניינים שהיו בשוה, שהרי במנין הראשון נמנה שבט לוי עמה, כי עדין לא נבחר ולא יצא מכלל העם. ובמנין שני נאמר לו את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא (במדבר א ט), והנה אותם המשלימים שנתם שנעשו בני שני המנינים בני עשרים שנה היו קרוב לעשרים אלף, וזה דבר ברור כי ממה שהוצרך לומר במנין שני אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא, ראייה שהיה נמנה עמהם עד הנה. ועתה נבחר השבט ההוא ונמנה לעצמו להיות לגיון למלך. והנה ישראל כשיצאו ממצרים היו כשש מאות אלף רגלי (שמות יב לו), לא שש מאות, ומתו מהם עד המנין ההוא, ונותרו במשלימים שנותיהם ואולי "הגברים" אינם בני עשרים, אבל כל הנקרא איש מבן שלש עשרה שנה ומעלה בכלל, כי הוא להוציא הנשים והקטנים בלבד, כאשר אמר לבד מטרף.

ונחזור לנידון בסוגיא שלנו, שנתחלקה הארץ ליוצאי מצרים, ע"פ כוונת הרמב"ן וכך מבאר הרש"ש בדעת הרשב"ם, שנספרו לפי השנה השנייה, היות ובשנה הראשונה נספרו אף בני לוי והקטנים. וזה הכוונה "יוצאי מצרים", אולם לפי חשבוננו של הרמב"ן אין פלא שהמניינים שווים, כיון שהפחיתו במנין השני את שבט לוי וכן נפטר אנשים, אולם כנגד זה התרבו אנשים שגילם הושלם לעשרים בין המניינים. ומה שאמר תורה שיצאו שש מאות, דקדק הרמב"ן שהכוונה "כ"ש מאות".

סיכום הדף

כמבואר במשנה בנות צלפחד נטלו נחלת אביהם שהיה לו לקבל בירושת ארץ ישראל, שהרי היה מיוצאי מצרים. **ונחלקו דבר** לתי התחלקה הארץ. **שיטת רבי יאשיהו** שחישבו חלקי הארץ בחלוקה היה לפי האנשים שיצאו ממצרים, וכגון ראובן יצא ממצרים והיו לו עשרה בנים שנולדו במדבר, קיבלו חלק אחד "לפי יוצאי מצרים" וביניהם חילוקו וכו'. המקור "לשמות טעות אבותם ינחלו" ולמדו מ"אבותם" שהחלוקה לפי מנין האבות, (הגמ' לומדת בהמשך שהכוונה ליוצאי מצרים ולא לחלק את הארץ ליב' שבטים, משום שנאמר "ונתת אתה להם מורשה" שאמר הקב"ה ירושה היא להם מאבותיכם, ואמר את זה ליוצאי מצרים). **ומה שנאמר "לאלה תחלק הארץ בנחלה"** מלמד שהחישבו נעשה "לאלה" כ"אלה" היינו מבני עשרים ומעלה ולא כולל את הקטנים. **לדעת רבי יונתן**, הארץ התחלקה "לפי באי הארץ" ולמד ממה שנאמר "לאלה תחלק הארץ בנחלה". ומה שאמרה תורה "לשמות טעות אבותם ינחלו", שאין ירושה זו כאשר ירושתו, דרך הירושה שהיה יורש את המת, ובירושת הארץ המת ירש את החי, כלומר שלאחר חלוקת החלקים לפי באי הארץ, כביכול נותנים את החלקים בחזרה ליוצאי מצרים. **שיטת רשב"א** שהארץ התחלקה ליוצאי מצרים ולבאי הארץ, אם היה בן עשרים בזמן יציאת מצרים, קיבל נחלה לפי יוצאי מצרים, ובניו יחלקו בחלק שקיבל. אם נולד במדבר או שלא היה בזמן יציאת מצרים בן עשרים ורק בעת הכניסה לארץ היה בן עשרים, נוטל חלק עם באי הארץ. אם יצא ממצרים שכבר היה בן עשרים, וכנסו בנו לארץ שהוא בן עשרים, מקבל חלק אביו מיוצאי מצרים וחלקו שלו מבאי הארץ. **מבאר הברייתא שהמרגלים** למרות שהיו מיוצאי מצרים לא קיבלו חלק בארץ, **מאלי יחושע** ו**כלב** קיבלו חלקם. **המתלוננים ועדת קורח** לא היה להם חלק ביוצאי מצרים, ו**בניהם ירשו** מחמת אבי אביהם או אבי אמותיהם.

שאל ר"פ את אבי, לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו, אם הארץ התחלקה לפי יוצאי מצרים מובן שיש רב ומעט, שהכל תלוי בעת היציאה ממצרים, **אולם אם התחלקה לפי באי הארץ**, תלוי בעת הכניסה לארץ מה שירב ומעט.